

Bemærk - eksempel

15542 000000000
Postens bladnummer Abonnementsnummer

Abonnementsnummer opgives ved henvendelse til GeologiskNyt i forbindelse med adresseændringer o.l. Abonnementsnummer (10 cifre) er påtrykt til højre for denne boks. Girokort udsendes særskilt.

Erik Jensen

- 25 år med dynamit

Af lektor Holger Lykke-Andersen, Geologisk Institut, Aarhus Universitet

Hvordan små, uskyldige mængder dynamit kan forårsage store effekter!

Forskningstekniker Erik Jensen var en højt skattet medarbejder ved Geologisk Institut i Århus helt tilbage fra instituttets start i 1961 og frem til 2001, da nye regler tvang ham på pension. Heldigvis medvirker hr. Jensen stadig ved instituttets projekter, og når han begunstiger de gamle bastioner med sit nærvær, hænder det, at snakken falder på gamle dage.

Et lykkeligt tilbagevendende tema knytter sig til de seismiske projekter, hvor den uundværlige dynamit har været på programmet. Naturligvis er det især begivenhederne, hvor dynamitsprængningerne gav uventede effekter, som tager kegler.

Det er ikke småting, Erik Jensen har været udsat for i dén branche, siden han fik sit sprængningscertifikat i 1977 på Farum Kaserne. Takket være en udførlig registrant kan det opgøres, at han med Geologisk Instituts boremaskine har boret og armeret ca. 15.000 sprænghuller med ladninger, hvis samlede vægt løber op i ca. 1.000 kg. Med så stort et antal sprængninger, og i betragtning af de voldsomme kræfter, som slippes løs ved hver sprængning, kan det næppe undre, at der ind i mellem er indtruffet utilsigtede hændelser. En dynamitsprængning i jord kræver en hel del forberedende arbejde, som navnlig består i at opnå lodsejerens tilladelse samt derefter at finde ud af, hvor der langs den påtænkte seismiske linie findes nedgravede installationer såsom vandrør, gasrør, drænrør, el-kabler eller telekommunikationskabler. Dette meget omstændelige arbejde er altid blevet udført med stor omhu af Erik Jensen, og han har haft en mageløs evne til at overtale selv de mest vrangvillige blandt lodsejere. Trods den store omhu med at undgå karambolage med installationer i jorden er det uundgåeligt, at der ind imellem sker hændelige uheld.

Klassikeren er ikke uventet installationen, som er nedgravet på et sted, hvor den ikke burde være nedgravet... Og det er en naturlov, at netop hér slår sprængningsseks-

perterne til. Det måtte en stakkels "kartoffelwoman" sande, da hun forvirret kom færende ud af sit hus ved sekstiden en aften. Hun havde lige skrælet kartoflerne og skulle til at koge dem, og så kom der kun luft ud af hanen. Jamen, det var jo altså vandrøret, der var boret over, fordi det ikke lå der, hvor vandværket sagde, det skulle ligge. Men uanset ansvarsplaceringen er det jo træls med kartoflerne, især når man venter gæster! Det var en lille, afgrænset effekt af én ladning, som pga. forkerte informationer gav et skræl det forkerte sted.

En anden, mere omfattende skade indtraf lidt syd for Skive. Under et feltkursus medførte et lille uheld, at råvandsledningen til Skive vandforsyning blev ødelagt, ikke ved eksplosion men ved gennemboring. Strømmen af grundvand til Skive stod pludselig i en fed fontæne op af marken. Den halve vej blev spulet væk, inden kommunens raske folk fik lækagen lappet på det 30 cm rør, som var blevet kvast af boret. Alle var vi lidt slukørede, over ikke at have erkendt, at området ikke var helt så meget uden for lands lov og ret, som vi havde takseret det til. Skaden blev udbedret inden vandtårnet i Skive var tømt. Så ingen i Skive bemærkede uheldet – men det gjorde instituttets bogholder.

Misèren med gasledningen i Sønderjylland var noget særligt. Alt var krystallklart. Ingen tvivl om linieføringen. Alligevel skete det. Gasrøret var punkteret. Erik lod sig ikke sådan kyse. Han bevarede fatningen, selvom gassen hvædede op af hullet. Han tog kontakt med gasselskabet for at tilkalde hjælp. Panikken tog kun fat i de andre i feltholdet, som opfattede sirene-alarmerne, straks efter at uheldet var sket, som varsel om en alvorlig trussel. Ingen tænkte i det hektiske øjeblik på, at det var dagen og klokkeslettet for den normale afprøvning af alle luftværns-sirener i Danmark. Erik holdt bare ild i piben.

Historien om kameramanden ved Skagen Nordstrand sorterer ikke under hændelige uheld. Her foregik alt ved jordoverfladen og i fuldt dagslys. Kameramanden ville så gerne have en malerisk sekvens med lidt vand-sprøjt fra et skud dynamit. For at imødekomme ønsket blev der kastet en dynamitladning på omkring et kilo (!) ud i havet. Solen var ved at gå ned, og kameramanden ønske-

Erik med dynamit til venstre. (Foto: Forfatteren)

de en stemningsfuld optagelse med modlys. Han anbefalede derfor at stille op mod øst i forhold til ladningen. Erik hæftede sig ved vinden, som var i vest. Da ladningen gik af, rejste der sig en høj vandsøjle ikke meget forskellig fra en geysir. Vestenvinden drev vandet i østlig retning hen over kameramanden – som ved den lejlighed lærte, at det ikke er nok kun at tænke på lyset.

Udblæsninger af borehullerne og kraterdannelse ved borestedet er et velkendt ledsagefænomen til sprængning med store ladninger. Jordlagenes egenskaber er ikke altid i overensstemmelse med tabellerne. Og de trykbølger, som frembringes ved eksplosionen, kan undertiden følge uforudsigelige veje i jordlagene; veje som er betinget af lagseriens opbygning. Dele af energien fra sprængningen kan fx blive særligt koncentreret i bestemte retninger eller dybdeintervaller. Ved passage af vandførende sandlag kan trykbølger bevirke forbigående svingninger i grundvandsstanden. Og nu kommer så den historie, som regnes for at være en af de bedste i Eriks arsenal. Den udspiller sig om natten ud på de små timer. Det er gængs praksis at store ladninger affyres om natten. På den måde er den seismiske støj fra bl.a. trafikken mindst mulig.

I et hus ikke så langt fra det sted, hvor dynamitten om lidt skal antændes, bor en kone, som rejser sig for at gå ud og tisse. Mens hun sidder stiltfærdigt og intetanende på toilettet affyres dynamitten. Øjeblikket efter farer hun bestyrtet op, da vandstanden i wc-kummen stiger op over rumpehøjde. Knapt er hun kommet på benene, førend hun får det næste chok, da håndvasken overfor styrter ned med beslag og hele molenvitten. Inden konen kom til hægterne var refleksionerne fra Moho kommet tilbage til geofonerne på jordoverfladen, så historien endte sådan set lykkeligt. ■